

УДК 78.087.6:784.91

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2026-1-7>**Тетяна ГОРДЕЄВА***викладач кафедри мистецької освіти, Житомирський державний університет ім. Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна, 10008***ORCID:** 0009-0006-5346-2104

Бібліографічний опис статті: Гордеєва, Т. (2026). Сучасні підходи до формування вокальної техніки в академічному співі: синтез традиційних та інноваційних методик. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 54–59, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2026-1-7>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В АКАДЕМІЧНОМУ СПІВІ: СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК

У статті досліджуються традиційні та інноваційні методики формування вокальної техніки у академічному співі.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі необхідності синтезу класичних, перевірених часом, традиційних методик та сучасних інноваційних підходів у процесі формування вокальної техніки академічних співаків. У статті акцентується увага на тому, що ефективне навчання вокалу потребує синтезу традиційних естетичних і педагогічних принципів із доказовими фізіологічними та технологічними методами, що забезпечує більш безпечний та продуктивний процес розвитку голосу.

Методологія. У роботі застосовано комплекс теоретичних методів, включаючи аналіз та синтез наукової літератури, систематизацію матеріалів, а також порівняльно-аналітичний метод, що дозволяє зіставити суб'єктивні принципи класичного вокалу з об'єктивними фізіологічними механізмами функціонування голосового апарату, які детально досліджуються у сучасній вокальній науці.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні моделі сучасної вокальної педагогіки, де традиційний естетичний ідеал досягається за допомогою доказових та фізіологічно коректних методів. Систематизовано та проаналізовано роль технологічного моніторингу як важливого інструменту для переходу від суб'єктивного сприйняття до об'єктивного контролю параметрів фонації.

Висновки. Дослідження показало, що синтезований підхід, який поєднує традиційні та інноваційні методики, є найефективнішим шляхом підготовки конкурентоспроможних вокалістів. Зокрема, використання інерційного вокального тренування, моделей свідомого контролю роботи гортані та соматичних практик сприяє оптимізації навчального процесу, мінімізації ризику професійних травм і формуванню у співака самодостатності через глибоке розуміння процесів, що відбуваються у його голосовому апараті. Такий синтез методик дозволяє вокалісту зберігати естетичну досконалість вокалу, одночасно долаючи технічні складнощі сучасного репертуару, забезпечуючи стійкість та універсальність професійної підготовки.

Ключові слова: академічний спів, вокальна техніка, традиційні методики, інноваційні методики, вокальне довголіття.

Tetiana HORDIEIEVA*Lecturer at the Department of Art Education, Ivan Franko Zhytomyr State University, 40 Velyka Berdychivska street, Zhytomyr, Ukraine, 10008***ORCID:** 0009-0006-5346-2104

To cite this article: Hordieieva, T. (2026). Suchasni pidkhody do formuvannia vokalnoi tekhniky v akademichnomu spivi: syntezy tradytsiinykh ta innovatsiinykh metodykh. [Modern vocal technique in academic singing: a synthesis of traditional and innovative methods]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 54–59, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2026-1-7>

MODERN VOCAL TECHNIQUE IN ACADEMIC SINGING: A SYNTHESIS OF TRADITIONAL AND INNOVATIVE METHODS

The article tells about traditional and innovative methods for developing vocal technique in classical singing.

The aim of the article is to provide a theoretical justification and analysis of the necessity to synthesize classical, time-tested traditional methods with modern innovative approaches in the process of developing vocal technique in classical singers. The article emphasizes that effective vocal training requires a combination of traditional aesthetic and pedagogical principles with evidence-based physiological and technological methods, ensuring a safer and more productive process of voice development.

Methods. The article employs a set of theoretical methods, including analysis and synthesis of scientific literature, systematization of materials, as well as a comparative-analytical method that allows for the correlation of the subjective principles of classical vocal training with the objective physiological mechanisms of vocal apparatus functioning, which are extensively studied in contemporary vocal science.

Scientific novelty. The novelty of article lies in the justification of a model of modern vocal pedagogy in which the traditional aesthetic ideal is achieved through evidence-based and physiologically correct methods. The role of technological monitoring is systematized and analyzed as an important tool for transitioning from subjective perception to objective control of phonation parameters.

Conclusions. The article demonstrates that a synthesized approach, combining traditional and innovative methods, is the most effective way to prepare competitive vocalists. In particular, the use of inertial vocal training, models of conscious control of the larynx, and somatic practices contributes to the optimization of the learning process, minimizes the risk of professional injuries, and fosters the singer's self-sufficiency through a deep understanding of the processes occurring in their vocal apparatus. Such a synthesis of methods allows the vocalist to maintain the aesthetic perfection of their voice while simultaneously overcoming the technical challenges of the modern repertoire, ensuring stability and versatility in professional training.

Key words: classical singing, vocal technique, traditional methods, innovative methods, vocal longevity.

Актуальність проблеми. Важливість дослідження сучасних підходів до формування вокальної техніки в академічному співі зумовлена низкою ключових факторів, що відображають динамічні зміни як у самому виконавському мистецтві, так і в науково-технічному прогресі.

По-перше, існує нагальна потреба в оптимізації навчального процесу та забезпеченні вокального довголіття співаків. Класичні традиції *Bel Canto* заклали неперевершений естетичний і технічний фундамент, але їхня метафоричність і опора на суб'єктивні відчуття іноді призводять до нерозуміння фізіологічних процесів та, як наслідок, до професійних травм. Синтез традиційних методів із вокальною наукою дає змогу замінити здогади точними знаннями, мінімізуючи ризики та прискорюючи формування здорової, високопродуктивної техніки.

По-друге, актуальність визначається змінною вимог до сучасного академічного виконавця. Репертуар сьогодні включає не лише класичні твори XVIII–XIX століть, а й складні композиції XX та XXI століть, що вимагають від співака більшої гнучкості, розширеного діапазону динаміки та здатності до швидкої адаптації. Інноваційні методики надають інструменти для швидкого та безпечного опанування цих нових вокальних викликів,

дозволяючи виконавцю бути конкурентоспроможним на світовій сцені.

По-третє, впровадження технологічного моніторингу є незамінним у контексті об'єктивізації педагогічного процесу. Ці інструменти надають об'єктивний зворотний зв'язок щодо роботи голосового апарату, чого не може забезпечити лише слух педагога. Це особливо важливо для самоконтролю та самокорекції студента, підвищуючи його свідомість та відповідальність за власний голосовий розвиток.

Тому дослідження та практичне впровадження синтезованого підходу, що гармонійно поєднує перевірену часом естетику класичного вокалу з науковою точністю та технологічними можливостями, є ключовим для підготовки висококласних, здорових та адаптованих до сучасного музичного світу академічних співаків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останнього десятиліття свідчить про стійку тенденцію до науково обґрунтованого підходу в академічній вокальній педагогіці, що є синтезом класичної традиції та фізіологічних знань. Роботи таких провідних фахівців, як І. Р. Тітце та К. В. Еббот, у сфері біомеханіки голосоутворення та вокальної реабілітації, підкреслюють вирішальне значення інерційного вокального тренування для оптимізації тиску на голосові зв'язки. Дослідження, проведені Дж. Естіл та її

послідовниками, популяризували концепцію свідомого контролю над окремими структурами гортані, дозволяючи педагогам відійти від суб'єктивних метафор до об'єктивного керування механізмами фонації. Важливий внесок у розуміння акустичних параметрів академічного співу зробив Й. Сундберг, який детально описав феномен вокальної форманти співака. В українській педагогіці праці Н. А. Овчаренко та Л. І. Остапенко зосереджуються на адаптації світових досягнень до національних вокальних шкіл. В той же час, іще мало комплексних досліджень, присвячених поєднанню традиційних та інноваційних методик формування вокальної техніки у академічних співаків.

Мета дослідження полягає у аналізі необхідності синтезу класичних, перевірених часом, традиційних методик та сучасних інноваційних підходів у процесі формування вокальної техніки академічних співаків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічний спів, часто знаний як класичний або оперний спів, – це високоспеціалізований вид вокального мистецтва, що має глибоке історичне коріння, переважно в європейській музичній традиції. Він відрізняється від інших вокальних стилів (як-от естрадний чи народний) низкою фундаментальних характеристик:

1) використання природного акустичного звуку. Основна мета – досягти потужного, резонансного звуку без використання мікрофона, щоб голос міг заповнити великий концертний зал або оперний театр, долаючи звучання оркестру;

2) специфічний тембр та вібрато. Для нього характерний «округлий» або «блискучий» тембр, а також контрольоване, рівномірне вібрато є обов'язковими елементами;

3) широкий динамічний та діапазонний можливості. Виконавець повинен володіти здатністю співати на різних рівнях гучності (від *piano* до *forte*) та охоплювати значний вокальний діапазон;

4) жанровий репертуар. Включає опери, ораторії, кантати, романси, камерні вокальні цикли та інші класичні твори (Антонюк, 2017).

Успішна реалізація високих художніх та акустичних вимог, які ставить перед співаком академічний жанр, неможлива без міцного технічного фундаменту. Якщо академічний спів є кінцевим мистецьким результатом – опрацьованим стилем, естетикою та репертуаром,

то вокальна техніка є тим інструментарієм, що дозволяє цей результат досягти та підтримувати протягом усієї кар'єри. Вона виступає як міст, що з'єднує вроджений голосовий апарат співака з ідеалом класичного вокалу, забезпечуючи необхідну потужність, вирівняність тембру та широкий динамічний діапазон, не завдаючи шкоди здоров'ю голосових зв'язок. Таким чином, оволодіння вокальною технікою є першочерговою і безперервною працею на шляху до майстерності в класичному співі.

Вокальна техніка – це сукупність практичних навичок, методів і прийомів, що дозволяють співакові максимально ефективно, красиво та, головне, безпечно використовувати свій голосовий апарат для досягнення художніх та акустичних цілей. Добре сформована техніка є основою для музичної виразності та вокального довголіття (Гринь, 2023).

Ключовими компонентами вокальної техніки в академічному співі виступають:

– дихання (опора) – використання діафрагмально-реберного типу дихання для створення стабільної «опори» звуку;

– голосоутворення (фонація). Оптимальна робота голосових зв'язок (змикання) та гортані (її низька, стабільна позиція);

– резонаторна система. Ефективне використання природних порожнин (горло, рот, носова порожнина, пазухи) для посилення та формування тембру звуку (висока вокальна позиція);

– артикуляція. Чітка та виразна вимова голосних і приголосних без втрати вокальної лінії (Виноградча, 2019).

Зважаючи на те, що вокальна техніка є запорукою професійного довголіття та художньої виразності, виникає питання про найбільш ефективні шляхи її формування. Протягом століть у Європі – колись академічного співу – домінував один підхід: педагогіка, заснована на принципах італійського *Bel Canto*. Ці традиційні методики не просто передавали навички, а й формували цілу культуру співу. Вони ґрунтувалися на усному досвіді, слуховому наслідуванні та використанні специфічних вправ і метафор, що десятиліттями доводили свою ефективність у підготовці великих оперних виконавців, і до сьогодні залишаються фундаментальною основою класичної вокальної школи.

Основними педагогічними принципами формування вокальної техніки співу за традиційним підходом є:

1. Наслідкування та «звуковий ідеал». Учень навчається шляхом багаторазового прослуховування та прямого наслідування педагога. Педагог сам повинен володіти ідеальним академічним звуком, який ставав зразком (ідеалом), до якого прагнув учень.

2. Поступовість та системність: вправи (вокалізи) вибудовуються від простих до складних, забезпечуючи послідовний розвиток дихання, рівномірності голосу та розширення діапазону.

3. Словесні образи та метафори. Педагоги часто використовують образні висловлювання для пояснення складних фізіологічних процесів: «співати на посмішці», «дихати в живіт», «тримати звук на ниточці», «співати в маску».

4. Акцент на кантілені. Розвиток здатності вести мелодію плавно і без розривів (*legato*) є пріоритетом (Белінська, 2025).

Найпоширеніші технічні компоненти та вправи за традиційним підходом – це:

1. Дихання та опора (*appoggio*). Традиційна школа вимагає діафрагмально-реберного дихання, яке забезпечує глибокий вдих та повільний, контрольований видих. Це вправи на контроль (довгі, тихі, свистячі видихи (на звук «с-с-с» або «ф-ф-ф»)) для тренування м'язів опори без залучення голосу), вправа «Собачий вдих» (швидкі, легкі вдихи та видихи (як задишка собаки), щоб відчути роботу діафрагми) та інші. Тут важливим є принцип економії дихання – використання мінімальної кількості повітря для максимального звукового результату.

2. Вирівнювання голосу. Одним із головних завдань традиційної техніки є вирівнювання тембру по всьому діапазону та плавний перехід через зони *passaggio* (перехідні ноти). Це спів на *legato* (кантілена) – тренування здатності співати плавно, без поштовхів та розривів, «як намистинки на ниточці»; вважається основою академічного співу. Також це використання голосних, близьких до «У» або «О», для пом'якшення переходу та «округлення» звуку у верхньому регістрі. Систематичним має бути і проходження простих вокальних вправ (гамми та арпеджіо) для зміцнення м'язової пам'яті та рівномірності голосу.

3. *Messa di Voce*. Це королівська вправа школи *Bel Canto* і вершина технічного контролю.

Її суть полягає у співі однієї ноти, починаючи з *piano* (тихо), поступово нарощуючи гучність до *forte* (голосно), а потім так само плавно згасаючи до *piano* – (p → f → p). Вона розвиває повний контроль над диханням, гнучкість голосових зв'язок та здатність до динамічних відтінків, які є критичними для оперного виконання.

4. Атака звуку. Традиційна школа навчає «м'якій атаці», де змикання голосових зв'язок і подача повітря відбуваються одночасно, без різких поштовхів або передчасного виходу повітря (Золотарьова, 2019).

Також відзначимо, що у традиційній школі вокальні вправи (вокалізи) не відділяються від репертуару. Вони часто базуються на мелодійних зворотах із арій та романсів, поступово готуючи голос до складності реальних творів. Від самого початку навчання учень працює над музичністю та виразністю, оскільки техніка ніколи не є самоціллю, а лише засобом для вираження музичного змісту (Шафарчук, 2020).

Традиційні методики, попри їхню метафоричність, створили плеяду видатних співаків і досі є базовим еталоном, на якому ґрунтуються всі сучасні інновації.

Сучасна вокальна педагогіка не відкидає *Bel Canto*, а прагне його оптимізувати за допомогою наукових знань і технологічних інструментів. Інноваційні методики надають педагогам і студентам об'єктивний зворотний зв'язок та нові способи контролю над вокальним апаратом.

Так, такий напрям як вокальна наука та фізіологічний контроль замінює метафоричні пояснення («співати в маску») на точні фізіологічні інструкції («підняти епіглотис»). Навчання здійснюється за моделями (моделі вокального контролю). Інноваційні системи, такі як *Estill Voice Training (EVT)* або *Complete Vocal Technique (CVT)*, розкладають спів на контрольовані компоненти (голосові фігури). Студент учиться свідомо керувати окремими частинами гортані: нахилом щитоподібного хряща (для контролю висоти та механізму голосоутворення), позицією м'якого піднебіння, шириною глотки тощо. Замість просто «співати високо», співак обирає конкретний режим (наприклад, *Neutral, Curbing, Overdrive* або *Belting* у CVT), розуміючи, як змінюється робота гортані для досягнення потрібного звуку (Sadolin, 2015).

Також поширеними стають методи напівзакритого голосового тракту. Принцип їх дії

полягає у звуженні вихідного отвору голосового тракту (губи, соломинка, язик), що створює зворотний акустичний тиск. Своєю чергою, цей тиск:

- оптимізує змикання зв'язок – допомагає голосовим зв'язкам змикатися м'якше, повніше та з меншим зусиллям;
- знижує напруження – зменшує навантаження на м'язи гортані;
- покращує резонанс – допомагає автоматично налаштувати резонаторну систему (Chapman, 2006).

Практичні вправи включають спів у лабільну трубочку або соломинку, булькання губами або язиком та спів на вузькі голосні (наприклад, «У» або «І»).

Щодо технологічних інструментів та об'єктивного зворотного зв'язку, то вони надають об'єктивну інформацію, яку неможливо отримати лише на слух.

Сьогодні поширеним стає використання програм, як-от *VoceVista*, *Praat* або спеціалізованих вокальних додатків, які відображають звук у режимі реального часу. Співак візуально бачить енергетичний розподіл свого звуку, і це дозволяє контролювати та оптимізувати вокальну форманту співака – скупчення обертонів на частоті близько 2500–3500 Гц, що надає академічному голосу його прорізну силу і блиск, необхідну для долання звуку оркестру. Програми можуть точно відображати стабільність висоти (чистоту інтонації) та регулярність вібратор (Estill, 2020).

Своєю чергою, електроглотографія (ЕГГ) використовує електроди, розміщені на шії, для вимірювання коефіцієнта змикання голосових зв'язок під час фонації. Вона точну інформацію про те, як щільно та ефективно змикаються зв'язки. Це життєво важливо для діагностики проблем з атакою звуку, перенапруженням або «підпуском» повітря, що неможливо визначити лише на слух (Estill, 2020).

Сучасні методики також включають фізичні та психологічні аспекти, визнаючи, що голос – це інструмент, інтегрований у все тіло. Використання методу Фельденкрайза та техніки Александера дозволяє покращити позу, зменшити м'язове напруження та усвідомити звички, які можуть блокувати вільний потік дихання

та звуку. *Body Mapping* є свідомим вивченням розташування тілесних структур, які беруть участь у співі (скелет, суглоби, органи дихання). З його допомогою здійснюється виправлення помилкових уявлень про анатомію (наприклад, де насправді розташована діафрагма), що значно покращує координацію.

Таким чином, інноваційні методики дозволяють педагогу перейти від простого виправлення наслідків (звучить погано) до корекції причини (зв'язки змикаються неефективно). Вони надають співаку самодостатність, оскільки він може не лише «відчувати» свій голос, але й об'єктивно розуміти процеси, що відбуваються всередині.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтверджує, що сучасний підхід до формування вокальної техніки в академічному співі полягає у неминучому та ефективному синтезі традиційної спадщини *Bel Canto* і передових науково-технологічних досягнень. Традиційна вокальна школа сформувала принципи, що ґрунтувалися на слуховому наслідуванні і метафоричних інструкціях; вони створили неперевершену виконавську майстерність, яка залишається еталоном до сьогодні. Водночас сучасна інноваційна педагогіка гарантує критично необхідну об'єктивність і безпеку вокального процесу, сприяючи зниженню навантаження на голосовий апарат співака та безпосередньо сприяючи його вокальному довголіттю. Такий синтезований підхід відповідає на сучасні виклики: він готує співаків, здатних долати технічну складність репертуару ХХ–ХХІ століть, зберігаючи при цьому естетичну досконалість класичного вокалу. Успішна підготовка висококласних академічних вокалістів сьогодні вимагає не просто сліпого наслідування, а й глибокого розуміння фізіології, акустики та тілесної інтеграції, що надає співаку самодостатність та забезпечує його конкурентоспроможність на світовій музичній арені.

Перспективи подальших досліджень за цією тематикою можуть бути спрямовані на поглиблення розуміння ефективності синтезованого підходу, його об'єктивізацію та впровадження у масову педагогічну практику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. 3-тє вид., допов. та перероб. Київ: Видавець Ю. В. Бихун, 2017. 312 с.
2. Белінська Т., Лановенко Н., Басовська С., Червоній М. Педагогічна спадщина італійської школи Bel Canto: від теорії до сучасної вокальної практики. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2015. №6. С. 126–135
3. Виноградча Д. В. і Грицюк О. Ю. Методичні особливості навчання академічному вокалу. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 2(185). С. 80–83.
4. Гринь Л. Методичні основи та загально-педагогічні принципи вокального мистецтва. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 52–56.
5. Золотарьова М. Р., Кузьмічова В. А. Традиції формування вокального стилю “bel canto”. *Голос представників голосомовних професій: актуальні проблеми, досвід та інновації* : зб. наук. праць І Міжнар. міждисциплінар. наук.-практ. конференції. Харків : ХНПУ, 2019. С. 116–119.
6. Кишакевич Б. Ю., Кишакевич С. В., Стець Г. В. Синтез теорії та практики в інтерактивних методах навчання естрадного вокалу. *Академічні візії*. 2024 . № 37. С. 3–13
7. Шафарчук Т. Г. Формування навичок співу Bel Canto здобувачів мистецької освіти. *Мистецька освіта*. 2020. № 18. С. 87–99.
8. Chapman J. L. *Singing and Teaching Singing: A Holistic Approach to Classical Voice*. London : Plural Publishing, 2006. 529 p.
9. Estill J., Thurman L. *Estill Voice Training: How to Create a Strong Flexible Voice for Singing and Speaking*. 3-d edith. Cincinnati : North Star Press, 2020. 265 p.
10. Sadolin C. *Complete Vocal Technique* . Copenhagen : Complete Vocal Institute, 2015. 206 p.

REFERENCES:

1. Antoniuk V. H. (2017) *Vokalna pedahohika (solnyi spiv): pidruchnyk/ [Vocal pedagogy (solo singing)]*. 3-tie vyd., dopov. ta pererob. Kyiv: Vydavets Yu. V. Bykhun. 312 s [in Ukrainian].
2. Belinska T., Lanovenko N., Basovska S., Chervonii M. (2015) *Pedahohichna spadshchyna italiiskoi shkoly Bel Canto: vid teorii do suchasnoi vokalnoi praktyky*. [The pedagogical heritage of the Italian Bel Canto school: from theory to modern vocal practice]. *Mystetstvo v kulturi suchasnosti: teoriia ta praktyka navchannia*. 6. 126–135 [in Ukrainian].
3. Vynohradcha, D. V., Hrytsiuk, O. Iu. (2019) *Metodychni osoblyvosti navchannia akademichnomu vokalu*. [Methodological features of teaching academic vocals]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. 2(185). 80–83 [in Ukrainian].
4. Hryn L. (2023) *Metodychni osnovy ta zahalno-pedahohichni pryntsypy vokalnoho mystetstva*. [Methodological foundations and general pedagogical principles of vocal art]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*. 2. 52–56 [in Ukrainian].
5. Zolotarova M. R., Kuzmichova V. A. (2019) *Tradytzii formuvannia vokalnoho stylu “bel canto”*. [Traditions of the formation of the “bel canto” vocal style]. *Holos predstavnykh holosomovnykh profesii: aktualni problemy, dosvid ta innovatsii* : zb. nauk. prats I Mizhnar. mizhdystsyplinar. nauk.-prakt. konferentsii. Kharkiv : KhNPU. 116–119 [in Ukrainian].
6. Kyshakevych B. Iu., Kyshakevych S. V., Stets H. V. (2024) *Syntezy teorii ta praktyky v interaktyvnykh metodakh navchannia estradnoho vokalnu*. [Synthesis of theory and practice in interactive methods of teaching pop vocals]. *Akademichni vizii*. 37. 3–13 [in Ukrainian].
7. Shafarchuk T. H. (2020) *Formuvannia navychok spivu Bel Canto zdobuvachiv mystetskoï osvity*. [Formation of Bel Canto singing skills of art education students]. *Mystetska osvita*. 18. 87–99 [in Ukrainian].
8. Chapman J. L. (2006) *Singing and Teaching Singing: A Holistic Approach to Classical Voice*. London : Plural Publishing. 529 p [in English].
9. Estill J., Thurman L. (2020) *Estill Voice Training: How to Create a Strong Flexible Voice for Singing and Speaking*. 3-d edith. Cincinnati : North Star Press. 265 p [in English].
10. Sadolin C. (2015) *Complete Vocal Technique* . Copenhagen : Complete Vocal Institute. 206 p [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 06.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

